

Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης

Τόμ. 9 (2019)

9ο ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Διδακτικές και Μέθοδοι Προώθησης της Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης

Ειρήνη Στιβακτά

doi: [10.12681/edusc.3171](https://doi.org/10.12681/edusc.3171)

Βιβλιογραφική αναφορά:

Στιβακτά Ε. (2020). Διδακτικές και Μέθοδοι Προώθησης της Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης. *Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης*, 9, 761–768. <https://doi.org/10.12681/edusc.3171>

Διδακτικές και Μέθοδοι Προώθησης της Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης

Στιβακτά Ειρήνη, απόφοιτος Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής
Εκπαίδευσης (ΕΚΠΑ)

eirinistiv96@gmail.com

Περίληψη

Σκοπός της εισήγησης είναι η παρουσίαση διδακτικών μεθόδων και δραστηριοτήτων που προωθούν και διευκολύνουν τη διαπολιτισμική εκπαίδευση. Ειδικότερα, παρουσιάζονται μέθοδοι και τεχνικές οι οποίες, λειτουργώντας συμπληρωματικά η μία με την άλλη, επιτυγχάνουν τη διαμόρφωση «πολυπολιτισμικών προσωπικοτήτων». Αρχικά, δίνεται ένας σύντομος ορισμός της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και γίνεται αναφορά στα χαρακτηριστικά καθώς και στα οφέλη της. Έπειτα, τονίζεται το πλαίσιο και οι προϋποθέσεις που πρέπει να υπάρχουν για να υιοθετηθεί ένας διαπολιτισμικός προσανατολισμός στις τάξεις. Στη συνέχεια, παρουσιάζονται μέθοδοι που λειτουργούν ως αρωγοί της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. Συγκεκριμένα, αναφέρονται η συνεργατική μάθηση, τα σχέδια εργασίας (Project), τα παιχνίδια ρόλων αλλά και η συνάντηση με άλλους πολιτισμούς. Κάτι τέτοιο, θα μπορούσε να γίνει εφικτό μέσω της φιλοξενίας ομιλητών και μέσω των επισκέψεων σε διάφορους χώρους ιδιάζουσας σημασίας με σκοπό τη γνωριμία με άλλους πολιτισμούς. Έστερα, μελετώνται ορισμένες δραστηριότητες διαπολιτισμικής εκπαίδευσης με απώτερο στόχο τη δημιουργία δεκτικών, δημοκρατικών και θετικών στάσεων στα παιδιά. Τέτοιες ενδεικτικές δραστηριότητες είναι τα παιχνίδια γνωριμίας, τα παιχνίδια εμπιστοσύνης, ο ιστός της ομάδας, οι σημαίες και οι συνεδριάσεις της τάξης. Μέσω λοιπόν, της συνεργασίας και χρήσης των αναφερόμενων μεθόδων και δραστηριοτήτων θα δημιουργηθούν προσωπικότητες εξοπλισμένες με τα απαραίτητα στοιχεία τα οποία θα τους επιτρέψουν να είναι ενεργοί πολίτες μια πολυπολιτισμικής κοινωνίας.

Λέξεις-Κλειδιά: πολυπολιτισμικότητα; διαπολιτισμική εκπαίδευση; διδακτικές μέθοδοι

Abstract

The purpose of this research is to present specific teaching methods and activities that promote and facilitate intercultural education. In particular, different methods and techniques are presented, in order to achieve the formation of 'multicultural personalities' by working complementary to each other. Initially, a brief definition of intercultural education is given along with its features and benefits. The context and the conditions that should be in place for an intercultural orientation in the classes are highlighted as well. Furthermore, useful methods served as aids to intercultural education are presented. In specific, cooperative learning, projects, role-playing and cross-cultural meetings are mentioned as methods. This could be made more effective through the hosting of speakers and visits to various sites of particular importance, in order to get to know other cultures. Then, some intercultural educational activities are being studied with the ultimate goal of creating receptive, democratic and positive attitudes towards children. Such activities could be ice-breaking games, trust games, spider-web games, flags and class meetings. Thus, through the cooperation and use of the above-mentioned methods and activities, equipped personalities will be created

with the necessary elements in place, enabling them to be active citizens of a multicultural society.

Keywords: multiculturalism; intercultural education; teaching methods

Μοντέλο Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης

Η Ελλάδα είναι μία χώρα με έντονο πολυπολιτισμικό χαρακτήρα. Σε αυτό συμβάλλουν πολλοί παράγοντες, όπως η μαζική μετακίνηση παλινοστούτων και αλλοδαπών τα τελευταία χρόνια. Όμως πέρα από τις μετακινήσεις αυτές, ζούμε σε μία εποχή κατά την οποία επικρατούν υπερεθνικά οικονομικά συστήματα ευρωπαϊκής ενοποίησης και διεθνούς επικοινωνίας. Αυτοί οι παράγοντες οδηγούν στην αλληλεξάρτηση των λαών κάτι που έχει ως αποτέλεσμα την πολιτισμική επαφή και επικοινωνία. Εκτός από τους παραπάνω παράγοντες που συμβάλλουν στην πολυπολιτισμικότητα των κοινωνιών και στην ανάδειξη της ετερότητας που τις χαρακτηρίζει, είναι σημαντικό να τονιστεί ότι η ετερότητα δεν αφορά πια μόνο τις σχετικά ομοιογενείς ομάδες. Αυτό συμβαίνει καθώς όλοι έχουμε μια διαφορετική προσωπικότητα με διαφορετικές ανάγκες την οποία το εκπαιδευτικό σύστημα και η κοινωνία οφείλει να σεβαστεί.

Το μοντέλο το οποίο αναφέρεται συχνά ως η πιο πρόσφατη απάντηση της Παιδαγωγικής Επιστήμης στην καινούρια πραγματικότητα της πολυπολιτισμικής κοινωνίας είναι αυτό της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. Όπως αναφέρει και η Κεσίδου (2008), στόχος της διαπολιτισμικής αγωγής και εκπαίδευσης είναι η διαμόρφωση «πολυπολιτισμικών προσωπικοτήτων». Με αυτόν τον όρο γίνεται αναφορά στον άνθρωπο εκείνο που ενώ έχει εξοπλιστεί με το εκάστοτε πολιτισμικό κεφάλαιο, είναι ταυτόχρονα έτοιμος και ικανός να υιοθετεί επιπλέον στοιχεία από άλλους πολιτισμούς. Ακόμη, είναι ικανός να επικοινωνεί αποτελεσματικά με ανθρώπους που έχουν διαφορετικό πολιτισμικό κεφάλαιο από αυτόν. Είναι ανοιχτός δηλαδή απέναντι στο διαφορετικό («διαπολιτισμική ετοιμότητα») καθώς και μπορεί να διαχειρίζεται τις πολιτισμικές διαφορές που υπάρχουν ανάμεσα στα εκάστοτε άτομα («διαπολιτισμική ικανότητα-δεξιότητα»). Αν οι μαθητές καταφέρουν να αποκτήσουν αυτές τις ικανότητες στο μικροεπίπεδο του σχολείου, τότε στο μέλλον θα είναι σε θέση να κάνουν κάτι ανάλογο και στο μακροεπίπεδο της κοινωνίας (Κεσίδου, 2008).

Οι βασικές αρχές και τα βασικά αξιώματα της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης είναι τρία σύμφωνα με τον Δαμανάκη (2004). Αρχικά, υπάρχει το αξίωμα της ισοτιμίας των πολιτισμών. Αυτή η αρχή στηρίζεται στην ιδέα ότι οι πολιτισμοί εξυπηρετούν τις ανάγκες των ανθρώπων που τους έχουν αναπτύξει. Οι πολιτισμοί επομένως, είναι ισότιμοι μεταξύ τους καθώς μπορούν να αξιολογηθούν μόνο με εσωτερικά και όχι με εξωτερικά κριτήρια. Οι άνθρωποι ωστόσο, έχουν την τάση να τους συγκρίνουν, να τους αξιολογούν και να θεωρούν άλλους πολιτισμούς ανώτερους και άλλους κατώτερους με βάση τα δικά τους εξωτερικά κριτήρια.

Δεύτερο, είναι το αξίωμα της ισοτιμίας του μορφωτικού κεφαλαίου των παιδιών. Με βάση αυτή την αρχή, είναι καλό να γίνει σαφές ότι το μορφωτικό κεφάλαιο των μειονοτήτων δεν είναι «ελλειμματικό» σε σύγκριση με εκείνο των παιδιών της κυρίαρχης ομάδας αλλά είναι απλά «διαφορετικό» και θα πρέπει να χρησιμοποιηθεί στο σχολείο. Τα παιδιά των μειονοτήτων, όταν εισάγονται στο σχολείο, γνωρίζουν ήδη τη γλώσσα προέλευσης και είναι φορείς ενός πολιτισμικού και μορφωτικού

κεφαλαίου το οποίο είναι απαραίτητο να αξιοποιηθεί στο σχολείο. Η απαξίωση όλων των στοιχείων της ταυτότητας των αλλοδαπών μαθητών μπορεί να προκαλέσει πολλές αρνητικές συνέπειες που θα αποτρέψουν την ομαλή μαθησιακή, ψυχολογική και κοινωνική ανάπτυξη των παιδιών.

Τρίτο και τελευταίο αξίωμα είναι η παροχή ίσων ευκαιριών. Η αναγνώριση και η προώθηση του πολιτισμικού κεφαλαίου των παλλινοστούντων και αλλοδαπών μαθητών καθώς και η ενίσχυση της χρήσης και της εξέλιξης της μητρικής τους γλώσσας συμβάλλουν πολύ στη βελτίωση των μορφωτικών τους ευκαιριών. Υπάρχει, η προσδοκία ότι έτσι, θα υπάρξει και ισότητα σε οικονομικό και κοινωνικοπολιτικό επίπεδο, ενώ ταυτόχρονα θα αποφευχθεί η περιθωριοποίηση των μειονοτικών πληθυσμών (Δαμανάκης, 2004).

Επίσης, είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι η διαπολιτισμική εκπαίδευση έχει ως αφετηρία της τον «ενδιάμεσο πολιτισμό». Με τον όρο αυτό γίνεται αναφορά στον πολιτισμό εκείνο που αναπτύσσουν τα παιδιά αφού δέχονται επιρροές από δύο διαφορετικούς πολιτισμούς- εκείνο της χώρας υποδοχής και εκείνο της χώρας καταγωγής. Αυτός ο ενδιάμεσος πολιτισμός είναι ίσος με τους δύο άλλους είναι ιδιαίτερα σημαντικός για την ανάπτυξη μια υγιούς διαπολιτισμικής ταυτότητας (Cummins, 2005).

Σημαντικό ρόλο σε αυτό έχει και η αναγνώριση της γλώσσας προέλευσης των παιδιών τόσο ως αντικείμενο όσο και ως μέσο διδασκαλίας. Θα πρέπει δηλαδή να γίνει η σωστή εκμάθηση τόσο της δεύτερης όσο και της μητρικής γλώσσας των μαθητών (Νικολάου, 2005).

Προϋποθέσεις Εφαρμογής της Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης

Για να εφαρμοστεί όμως με επιτυχία το μοντέλο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης πρέπει να υπάρχουν κάποιες προϋποθέσεις. Αρχικά, οι μαθητές θα πρέπει να αισθάνονται ότι βρίσκονται σε ένα ασφαλές σχολικό περιβάλλον μέσα στο οποίο θα αισθάνονται ελεύθεροι να εκφραστούν και να εξερευνήσουν τόσο το δικό τους πολιτισμό όσο και αυτό των συμμαθητών τους. Ακόμη, τα προσωπικά ενδιαφέροντα και το πολιτισμικό κεφάλαιο των μαθητών θα πρέπει να χρησιμοποιούνται, ώστε να βασίζονται σε αυτά οι όποιες δραστηριότητες. Επίσης, τα παιδιά καλό θα ήταν να ενθαρρύνονται να μιλήσουν για τα δικά τους βιώματα ώστε να ενισχυθεί η αυτοεκτίμησή τους. Το σημαντικότερο ρόλο όμως τον έχουν οι δάσκαλοι. Αυτοί θα πρέπει να σέβονται τους μαθητές τους και να παρέχουν ίσες ευκαιρίες σε όλους, κινητοποιώντας τους να συμμετέχουν ενεργά στην τάξη. Πιο συγκεκριμένα, οι εκπαιδευτικοί θα πρέπει να δημιουργούν διδακτικά πλαίσια μέσα στα οποία οι μαθητές των μειονοτήτων θα μπορούν να γίνουν συνεργάτες τους στη μαθησιακή διαδικασία. Ακόμη, οι εκπαιδευτικοί είναι καλό να βλέπουν και τον εαυτό τους ως μαθητή για να είναι πιο αποτελεσματική η διδασκαλία τους (Παπαχρήστος, 2010).

Στρατηγικές και Μέθοδοι Προώθησης της Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης

Υπάρχει πλήθος στρατηγικών και μεθόδων προώθησης της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. Αρχικά, είναι σημαντικό να επιδιώκεται από τους εκπαιδευτικούς να δημιουργούνται συνεργατικές και όχι εξουσιαστικές σχέσεις. Ειδικότερα, οι εξουσιαστικές σχέσεις έχουν ως κύριο χαρακτηριστικό τους την άσκηση εξουσίας από μια κυρίαρχη ομάδα ή άτομο εις βάρος μιας υποτελούς ομάδας ή ατόμου. Σε αυτήν την περίπτωση όσο περισσότερη δύναμη έχει μία ομάδα τόσο λιγότερη έχουν

οι άλλες ομάδες. Η κυρίαρχη ομάδα θεωρεί την υποτελή ομάδα κατώτερη από την ίδια. Κάτι τέτοιο γίνεται φανερό και στην εκπαιδευτική διαδικασία, καθώς αν οι εκπαιδευτικοί θεωρούν πως κάποιοι μαθητές ή ομάδες μαθητών έχουν χαμηλή επίδοση τότε και οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί τους παρέχουν περιορισμένες ευκαιρίες για μορφωτική εξέλιξη περιορίζοντάς τους.

Αντίθετα, οι συνεργατικές σχέσεις λειτουργούν με βάση την παραδοχή ότι η δύναμη δεν έχει μια συγκεκριμένη ποσότητα αλλά είναι κάτι που παράγεται κατά τις διαπροσωπικές σχέσεις και αλληλεπιδράσεις των ατόμων. Η δύναμη έτσι δημιουργείται μαζί με τους άλλους και λειτουργεί προσθετικά αντί να επιβάλλεται πάνω στους άλλους και να λειτουργεί αφαιρετικά. Οι μαθητές δηλαδή των οποίων οι σχολικές εμπειρίες χαρακτηρίζονται από συνεργατικές σχέσεις έχουν την ικανότητα, την αυτοπεποίθηση και το κίνητρο ώστε να πετύχουν στο σχολείο. Αυτό συμβαίνει καθώς γνωρίζουν πως οι απόψεις τους και η γνώμη τους θα ακουστούν και θα είναι σεβαστές στην τάξη (Cummins, 2005).

Ακόμη, είναι καλό να ενεργοποιείται η προηγούμενη γνώση και να διαμορφώνεται κατάλληλα το γνωστικό υπόβαθρο του μαθήματος. Υπάρχει η γενικότερη συμφωνία μεταξύ των γνωστικών ψυχολόγων ότι οι άνθρωποι μαθαίνουν ενσωματώνοντας καινούρια στοιχεία πάνω στις ήδη υπάρχουσες γνωστικές δομές. Ο ρόλος της προηγούμενης γνώσης επομένως, είναι ιδιαίτερα σημαντικός και γι' αυτόν τον λόγο θα πρέπει να αξιοποιήσουμε το πολιτιστικό κεφάλαιο των μαθητών μας ενσωματώνοντας αρχικά στο μάθημα τις μητρικές γλώσσες των μαθητών. Επιπροσθέτως, ο δάσκαλος θα χρειαστεί να μειώσει το γνωστικό φορτίο του μαθήματος στο κατάλληλο επίπεδο ώστε να γίνει κατανοητό από όλους. Αυτό θα συμβεί με τη διαδικασία της προεσκόπησης, επισκόπησης και ανασκόπησης (preview, view, review). Η προεσκόπηση θα γίνει στη γλώσσα προέλευσης των παιδιών είτε από τον δάσκαλο είτε από κάποιον δίγλωσσο συμμαθητή έτσι ώστε οι μαθητές να έχουν μία γενική ιδέα του περιεχομένου του μαθήματος που θα ακολουθήσει. Η προεσκόπηση μπορεί να γίνει με πολλούς τρόπους, όπως με την προβολή μιας ταινίας, την επίδειξη άλλων οπτικών μέσων και άλλα. Κατά την επισκόπηση, ο εκπαιδευτικός διδάσκει τις νέες πληροφορίες στη δεύτερη γλώσσα. Τέλος, κατά την ανασκόπηση οι μαθητές έχουν την ευκαιρία να μιλήσουν στη μητρική τους γλώσσα συζητώντας σε ομάδες και παρουσιάζοντας αργότερα στη δεύτερη γλώσσα όλα όσα έμαθαν και αυτά που συζήτησαν (Cummins, 2005).

Επίσης, είναι σημαντικό να τονίσουμε ότι το υλικό και τα κείμενα που χρησιμοποιούνται στην τάξη θα πρέπει να διαλέγονται με μεγάλη προσοχή, έτσι ώστε να εξασφαλίζεται η σύνδεσή τους με το πολιτιστικό υπόβαθρο και την προηγούμενη εμπειρία των μαθητών.

Στη συνέχεια, θα ήταν καλό οι εκπαιδευτικοί σε κάθε ευκαιρία να προσπαθούν να ενσωματώνουν στο μάθημα τις μητρικές γλώσσες των μαθητών. Οι δάσκαλοι μπορούν με πολλούς τρόπους να αξιοποιήσουν το γλωσσικό δυναμικό των μαθητών τους κάνοντας το μάθημα πιο ενδιαφέρον για όλα τα μέλη (Νικολάου, 2005). Συγκεκριμένα, θα μπορούσαν να οργανώνουν ειδικές δραστηριότητες και να ζητούν από τα παιδιά να χρησιμοποιούν μεταξύ τους τη μητρική τους γλώσσα παρουσιάζοντας αργότερα το αποτέλεσμα στη δεύτερη γλώσσα όπως είπαμε και παραπάνω. Ακόμη, οι μαθητές που δεν γνωρίζουν πολύ καλά τη γλώσσα στην οποία διδάσκεται το μάθημα θα ήταν συνετό να τοποθετούνται με μαθητές που έχουν την ίδια γλώσσα προέλευσης με αυτούς αλλά μιλούν με μεγαλύτερη άνεση τη γλώσσα

διδασκαλίας έτσι ώστε οι τελευταίοι να βοηθούν τους πρώτους να κατανοήσουν καλύτερα το μάθημα. Επίσης, θα ήταν βοηθητικό να υπάρχουν στις τάξεις δίγλωσσα λεξικά και εξωσχολικά βιβλία στη μητρική γλώσσα των μαθητών ή να κρατούν οι μαθητές ημερολόγιο στη γλώσσα προέλευσής τους, ώστε να αναπτυχθούν οι δεξιότητες γραπτού λόγου.

Έπειτα, για να πετύχει η διαπολιτισμική εκπαίδευση τους στόχους της, καλό θα ήταν να γίνει προσπάθεια ώστε να συμμετέχει και η κοινότητα στη διαδικασία μάθησης. Ακόμα και οι πιο απλές δραστηριότητες μπορούν να έχουν σημαντικά αποτελέσματα. Παραδείγματος χάριν, θα μπορούσαν να εφαρμοστούν «προγράμματα συντροφικής ανάγνωσης». Κατά τη διάρκεια αυτών των προγραμμάτων τα παιδιά θα παίρνουν μαζί τους στο σπίτι βιβλία για να τα διαβάσουν στους γονείς τους. Με αυτόν τον τρόπο βελτιώνονται οι δεξιότητες ανάγνωσης των παιδιών ενώ οι γονείς αισθάνονται πως βοηθούν στην πρόοδο των παιδιών τους (Cummins, 2005).

Δραστηριότητες Ισχυροποίησης της Προσωπικής Ταυτότητας και Ομαλότερης Ενσωμάτωσης

Ακόμη, ένα σημαντικό ζήτημα που έχουν να αντιμετωπίσουν τα παιδιά μειονοτήτων είναι τα συναισθήματα απόρριψης που νιώθουν κάθε φορά που δεν αισθάνονται αποδεκτοί από το σχολείο και την κοινωνία. Αυτό συμβαίνει καθώς πολλές φορές παραβλέπονται όλα εκείνα τα στοιχεία της πολιτιστικής τους ταυτότητας που τους καθιστούν ξεχωριστούς. Για να νιώσουν οι μαθητές πραγματικά μέλη της τάξης και να συνειδητοποιήσουν ότι είναι ίσοι απέναντι στους μαθητές της κυρίαρχης ομάδας χρειάζεται πολλή προσπάθεια από όλους και κυρίως από τον δάσκαλο. Σύμφωνα με τον Παπααρήστο (2010), κάποιες δραστηριότητες που στοχεύουν στην ισχυροποίηση της προσωπικής ταυτότητας του παιδιού είναι τα παιχνίδια «Ο Ιστός της Ομάδας», «Οι Σημαίες», καθώς και παιχνίδια εμπιστοσύνης όπως η «Τυφλή Εμπιστοσύνη».

Στον «Ιστό της Ομάδας» λέμε στα παιδιά να δημιουργήσουν ένα κύκλο και να κάτσουν στο πάτωμα. Τα παιδιά πετώντας το κουβάρι το ένα στο άλλο και κρατώντας ένα σημείο του νήματος δημιουργούν έναν ιστό που τα ενώνει. Κάθε φορά που φτάνει το κουβάρι σε ένα παιδί εκείνο λέει το όνομά του ή κάτι που του αρέσει παραδείγματος χάριν. Στο τέλος, το παιδί που πήρε τελευταίο το κουβάρι κάνει την αντίστροφη διαδικασία πηγαίνοντας και επαναλαμβάνοντας ό,τι είχε πει το παιδί που του είχε δώσει πριν το κουβάρι. Αυτή η διαδικασία συνεχίζεται μέχρι να μαζευτεί όλο το κουβάρι. Με αυτή τη δραστηριότητα τα παιδιά έχουν την ευκαιρία να γνωριστούν καλύτερα μεταξύ τους, να επικοινωνήσουν, να χαλαρώσουν και να διασκεδάσουν. Συνειδητοποιούν ακόμη, πως είναι όλα κομμάτι του ιστού της τάξης και αναπόσπαστο μέρος της.

Μία άλλη δραστηριότητα που έχει παρόμοιους στόχους είναι «Οι Σημαίες». Εδώ ζητάμε να ζωγραφίσει ο καθένας τη δική του σημαία η οποία δεν είναι απαραίτητο να μοιάζει με καμία άλλη. Αφότου τις ζωγραφίσουν και τις γεμίσουν με χρώμα, τις τοποθετούμε σε ένα μεγάλο ορθογώνιο ταμπλό έτσι ώστε να σχηματιστεί μία μεγάλη σημαία η οποία θα είναι η σημαία της τάξης. Έτσι ενισχύεται η προσωπική ταυτότητα του κάθε παιδιού, καθώς μέσω ενός προσωπικού του συμβόλου (σε αυτή την περίπτωση μέσω της δικής του σημαίας) γίνεται σεβαστή η προσωπικότητά του. Ταυτόχρονα, τα παιδιά συνειδητοποιούν ότι το καθένα από αυτά προσφέρει κάτι από τον εαυτό του για να δημιουργηθεί ένα όμορφο ομαδικό αποτέλεσμα το οποίο συμβολίζει όλη την τάξη.

Τέλος, το παιχνίδι «Τυφλή Εμπιστοσύνη» μπορεί να βοηθήσει τα παιδιά να εμπιστευτούν το ένα το άλλο και να συνεργαστούν. Εδώ, χωρίζουμε την τάξη σε ζευγάρια και στο κάθε ζευγάρι θα υπάρχει ένας «οδηγός» και ένας «τυφλός». Στην αρχή, ο «οδηγός» αναλαμβάνει να δέσει τα μάτια του «τυφλού» και να τον οδηγήσει κάπου για λίγα λεπτά. Μετά από λίγο οι ρόλοι αντιστρέφονται. Στο τέλος, τα παιδιά μπορούν να αναφέρουν τα συναισθήματα που ένιωσαν καθώς και τι διαφορές είχε ο κάθε ρόλος.

Μία ακόμη δραστηριότητα που μπορεί να βοηθήσει στην ομαλή λειτουργία της τάξης είναι οι «Συνεδριάσεις της Τάξης». Οι συνεδριάσεις μπορούν να χρησιμοποιηθούν για πολλούς λόγους καθώς υπάρχουν και πολλοί τύποι συνεδρίασης. Ένα είδος είναι η συνεδρίαση καλών ειδήσεων όπου προτρέπουμε τους μαθητές να μοιραστούν ένα καλό νέο. Ένας άλλος είναι η ώρα φιλοφρονήσεων όπου επιλέγονται κάποιοι μαθητές για τους οποίους τα υπόλοιπα παιδιά θα πουν τι θαυμάζουν. Μπορούμε επίσης να κάνουμε συνεδριάσεις στοχοθεσίας συζητώντας ποιους στόχους θα θέλαμε να επιτύχουμε μέσα σε κάποιο χρονικό διάστημα. Τέλος, μπορούμε να κάνουμε συνεδριάσεις θέσπισης και αξιολόγησης κανόνων όπου μπορούμε να συζητήσουμε διάφορους κανόνες που πρέπει να ακολουθούν τα παιδιά τόσο στο σχολείο όσο και σε άλλα μέρη (Cummins, 2005).

Επίσης, στην προσπάθεια επίτευξης των στόχων της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης μπορεί να βοηθήσει σημαντικά και η συνάντηση με άλλους πολιτισμούς μέσα από διάφορες δραστηριότητες. Τέτοιες είναι η διεξαγωγή επισκέψεων και ομιλιών ή η προβολή εκπομπών, μουσικών επιδείξεων και παραδοσιακών χορών. Έτσι οι μαθητές θα διευρύνουν τους πνευματικούς τους ορίζοντες συνειδητοποιώντας ταυτόχρονα την αξία άλλων πολιτισμών και μαθαίνοντας τα διάφορα πολιτισμικά δημιουργήματα άλλων εθνοπολιτισμικών ομάδων.

Στη συνέχεια, τα παιχνίδια ρόλων είναι μια δραστηριότητα που δίνει την ευκαιρία στους μαθητές να εκφράσουν τις απόψεις τους. Τα παιχνίδια ρόλων συνήθως εφαρμόζονται για την ανάλυση και επίλυση συγκρουσιακών καταστάσεων ενώ ταυτόχρονα συμβάλλουν στην καλύτερη επικοινωνία και ενσυναίσθηση των παιδιών καθώς μπαίνουν στη θέση του άλλου. Εδώ ο δάσκαλος θα πρέπει να δημιουργήσει ένα κλίμα εμπιστοσύνης ώστε τα παιδιά να νιώσουν άνετα. Θα πρέπει ακόμα, να εμπυχνώνει τους μαθητές του προκειμένου να ξεπεράσουν τυχόν ενδοιασμούς. Επίσης, θα πρέπει να έχει φτιάξει μια ιστορία που θα είναι όσο το δυνατόν πιο κοντά σε πραγματικές καταστάσεις την οποία καλό θα ήταν να δώσει και γραπτά στα παιδιά. Στη συνέχεια, θα δημιουργήσει «καρτέλες ρόλων» για τα πρόσωπα της ιστορίας που θα περιέχουν τα στοιχεία κάθε ήρωα. Τα παιδιά έπειτα, θα πρέπει να μελετήσουν τους ρόλους τους και να αποφασίσουν ποια στάση θα κρατήσουν στο πρόβλημα της ιστορίας. Έτσι οι μαθητές έχουν τη δυνατότητα να εκφράσουν και να αναλύσουν τις προσωπικές τους πεποιθήσεις, συναισθήματα και απόψεις.

Τέλος, μία από τις πιο αναγνωρισμένες μεθόδους είναι τα σχέδια εργασίας (project). Μέσα από αυτή τη διαδικασία τα παιδιά έχουν την ευκαιρία να συνεργαστούν με σκοπό την παραγωγή ενός έργου. Τα σχέδια εργασίας χρησιμοποιούν βιωματικές δραστηριότητες κινητοποιώντας το ενδιαφέρον των παιδιών και αξιοποιώντας τις ικανότητές τους. Με αυτόν τον τρόπο δίνεται έμφαση στην ανάπτυξη των εσωτερικών κινήτρων μάθησης των παιδιών. Ο ρόλος του δασκάλου είναι ιδιαίτερα σημαντικός και σε αυτή την περίπτωση καθώς θα πρέπει να λάβει υπόψη του πολλές παραμέτρους.

Τέτοιες είναι αρχικά, ο βαθμός δυσκολίας του project ο οποίος θα πρέπει να είναι ανάλογος με το επίπεδο των παιδιών που μετέχουν σε αυτό. Μία άλλη παράμετρος είναι η επιλογή των μαθητών και η σύσταση των ομάδων που θα πρέπει να γίνει με πολλή προσοχή ώστε να αντιπροσωπεύει όλους τους μαθητές και όχι μόνο τα παιδιά της κυρίαρχης ομάδας. Ακόμη, θα πρέπει να επιλέξει ένα θέμα το οποίο θα πρέπει να αναφέρεται στα βιώματά τους και να αξιοποιεί το πολιτιστικό τους κεφάλαιο. Ο δάσκαλος επίσης, θα πρέπει να αναλάβει ρόλο συντονιστή, εμπνευστή, καθοδηγητή και συνερευνητή. Τέλος, θα πρέπει να είναι σε θέση να συνεργάζεται με τους εκπαιδευτικούς των άλλων μαθημάτων καθώς θα πρέπει να ακολουθηθεί μια διεπιστημονική προσέγγιση (Cummins, 2005) (Νικολάου, 2005).

Με όλες αυτές τις μεθόδους θα είναι πιο εύκολο να επιτευχθούν οι στόχοι της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης που κατά κύριο λόγο επιθυμεί να διαμορφώσει «πολυπολιτισμικές προσωπικότητες». Ανθρώπους δηλαδή που ενώ έχουν εξοπλιστεί με το εκάστοτε πολιτισμικό κεφάλαιο, είναι ταυτόχρονα έτοιμοι και ικανοί να υιοθετούν επιπλέον στοιχεία από άλλους πολιτισμούς. Μπορούν δηλαδή να επικοινωνούν αποτελεσματικά με ανθρώπους που έχουν διαφορετικό πολιτισμικό κεφάλαιο από αυτούς και να είναι ανοιχτοί απέναντι στο διαφορετικό, στο ξεχωριστό.

Βιβλιογραφία

- Cummins, J. (2005): *Ταυτότητες υπό διαπραγμάτευση*, Αθήνα: Gutenberg
- Δαμανάκης, Μ. (2004): *Η εκπαίδευση των παλιννοστούντων και αλλοδαπών στην Ελλάδα. Διαπολιτισμική προσέγγιση*, Αθήνα: Gutenberg
- Κεσίδου, Α. (2004), «Διαπολιτισμική εκπαίδευση: στόχοι και πρακτικές». Στο: Εταιρεία Επιστημών Αγωγής Δράμας (επιμ.) Προγράμματα Διδασκαλίας στην Εκπαίδευση των Βαλκανικών Χωρών, Πρακτικά 1ου Βαλκανικού Συνεδρίου, 75-83.
- Κεσίδου, Α. (2007), Διδακτικές προσεγγίσεις στο πολυπολιτισμικό σχολείο: αρχές της Διαπολιτισμικής Διδακτικής, εισήγηση στην επιστημονική Διημερίδα με τίτλο: «Διδασκαλία και μάθηση στο πολυπολιτισμικό σχολείο: διδακτικές προσεγγίσεις και εκπαιδευτικό υλικό», Α.Π.Θ., 10 και 11/12/2007.
- Κεσίδου, Α. (2008). Διαπολιτισμική εκπαίδευση: μια εισαγωγή. Από το Δ.Κ. Μαυροσκούφης (Επιμ.), *Οδηγός Επιμόρφωσης. Διαπολιτισμική Εκπαίδευση και Αγωγή* (σσ. 21-36). Θεσσαλονίκη, Ελλάδα: ΥΠ.Ε.Π.Θ.
- Ματσαγγούρας, Η. (2000), Ομαδοσυνεργατική διδασκαλία και μάθηση, Αθήνα: Γρηγόρης
- Νικολάου, Γ.(2005):*Διαπολιτισμική διδακτική. Το νέο περιβάλλον. Βασικές αρχές*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Παπαχρήστος, Κ. (2010).*Συνεχιζόμενη διαπολιτισμική εκπαίδευση: η παιδαγωγική και διδακτική ετοιμότητα του δασκάλου στο σύγχρονο ελληνικό σχολείο*. Αθήνα, Ελλάδα: Παπαχρήστος Κωνσταντίνος.
- Χρηστίδου-Λιοναράκη, Σ.(2001): Η εκπαίδευση παιδιών με εθνοπολιτισμικές ιδιαιτερότητες στην Ελλάδα, στο συλλογικό των Ανδρούτσου Α., Χρηστίδου-Λιοναράκη Σ., Μάγος Κ., *Εκπαίδευση: Πολιτισμικές Διαφορές και Κοινωνικές Ανισότητες*, τ.Β΄, Πάτρα: ΕΑΠ.